Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

НАША СЛОВА

ТАВАРЫСТВА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ ІМЯ ФРАНЦЫШКА СКАРЫНЫ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года № 47 (586) 18 СНЕЖНЯ 2002 г.

З Калядамі вас, шаноўныя беларусы!

Святкуем па-беларуску

Дарагія людзі!

Неўзабаве – любімыя ўсімі зімовыя святы: Каляды і Новы год. Таварыства беларускай мовы заклікае адсвяткаваць іх прыгожа, па-беларуску. Набывайце віншавальныя паштоўкі і канверты на роднай мове. Кажыце адно аднаму пяшчотныя і ласкавыя словы, пажаданні, набывайце аўдыёкасеты і кампакт-кружэлкі з каляднымі песнямі. Хай Вашы святочныя сталы ўпрыгожаць старадаўнія беларускія стравы: аладкі, куцця ячная, аўсяны жур (кісель), грыбная поліўка, селядзец. Узгадаем нашы напоі: узвары фруктовыя, медавуху, – і добрую традыцыю піцця – на сямёх сотку, а таксама вясёлыя калядныя спевы, жарты, гульні – усё тое, што складае народную духоўную спадчыну.

Прыемных і запамінальных народных святаў!

Сакратрыят ТБМ.

Сустрэча ў ТБК

Напрыканцы лістапада адбылася суустрэча ў ТБК з старшынём фонду Льва Сапегі з Горадні Уладзімірам Хільмановічам. Летам група актывістаў ТБК здзейсніла вандроўку ў гэты старажытны горад, наведала музей М. Багдановіча, Каложскую царкву, палацы, тады адбылася сустрэча ў фондзе Л. Сапегі. Ул. Хільмановіч выконваў песні пад гітару. У Вільні вандравалі па старажытных беларускіх мясцінах. У Горадні выйшаў першы нумар газеты “Свой лад”, беларусы – віленчукі сталі першымі чытачамі. У выдавецтве ТБК выйшла чарговая кніга Р. і В. Астроўскіх “Гістарычная нарысы. Беларусь у X-XYI стагоддзях”, яна падарунак для гарадзенцаў. Наладзіліся добрыя, сяброўскія стасункі. Каждая сустрэча з цікавымі людзьмі – падзея.

Леакадзія Мілаш, г. Вільня.

Алесю Лозку – 50

Вельмішаноўны спадар Алесь!

Таварыства беларускай мовы шчыра віншуе Вас, навукоўца, педагога, прэзідэнта Таварыства беларускай школы, сябра ТБМ, — з “залатым” юбілеем. Плён Вашага шматграннага таленту вядомы ўсім тым, каго цікавіць беларушчына. Вы спраўдзіліся сур’ёзным фалькларыстам, вярнулі да жыцця беларускі народны лялечны тэатр Батлейку, сталі ініцыятарам адраджэння скаўцкага руху. Вашы пошукі і даследаванні пабачылі свет у шэрагу выданняў. Сярод іх сапраўднымі залацінкамі, што ўпрыгожваюць Ваш юбілей, — кнігі: “Гульні, забавы, ігрышчы”, “Беларускі народны каляндар”, “Беларускі скаўтынг”, “Беларуская батлейка”. І гэта толькі часцінка Вашай шматгадовай карпатлівай працы, вынікам якой карыстаецца, бадай, кожны свядомы беларус.

Жадаем Вам і Вашай сям’і добрага здароўя, дабрабыту, шчасця, трывласці ды шмат шчырых сяброў. Няхай гэтая “залатая” жыццёвая мяжа стане шчаслівай стартавай пляцоўкай для новых набыткаў і здзяйсненняў на карысць роднай Бацькаўшыны.

Сакратарыят ТБМ.

МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ **Галоўнае ўпраўленне агульнай сярэдняй адукацыі** АКПА 00027626 вул. Савецкая, 9 220010, г. Мінск, тэл. 222 68 48 факс (017) 220 84 83	МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ **Главное управление общего среднего образования** ОКПО 00027626 ул. Советская, 9 220010, г. Минск, тэл. 222 68 48 E-mail: root@minedu.unibel.by

06.12.2002 № 19-06/1239

Грамадскае аб’яднанне
“Таварыства беларускай мовы
імя Францішк Скарыны”
Трусаву А. А.
Вул. Румянцава, 13,
220005, г. Мінск

Паважаны Алег Анатолевіч!

У сувязі з Вашым зваротам Галоўнае ўпраўленне агульнай сярэдняй адукацыі паведамляе наступнае.

Міністэрства адукацыі даручыла аддзелу адукацыі Бярэзінскага райвыканкама прыняць усе неабходныя меры, каб захаваць у горадзе Беразіно беларускамоўную гімназію.

Начальнік Галоўнага ўпраўлення
агульнай сярэдняй адукацыі **У. К. Шчэрба.**

Калі за адраджэнне мовы, чытай, спадарства, “Наша слова”!

Анатоль Літвіновіч

З ВОСТРЫМ СЛОВАМ МІЖ БРАТАМІ

(Працяг. Пачатак у папярэднім нумары.)

Фігура Патрыкея настолькі каларытная і неардынарная ў гісторыі ўсходняга славянства таго часу, што яна патрабуе асаблівай гаворкі. Не кожнаму ўдаецца застацца ў гісторыі, аднак гэты чалавек пакінуў свой след у людской памяці. Цікава для нас і тое, што гэтая асоба нарадзілася на нашай зямлі і пэўны час на ёй жыла. Патрыкей з'яўляўся сынам пінскага і тураўскага князя Нарымунта і ўнукам Гедыміна. Маці ў яго – татарская ханша. Невядома, па чыёй лініі ён пайшоў, аднак чаго-чаго, а хітрасці, ашуканства і знаходлівасці яму не пазычаць.

З яго дзейнасці бачна, што гэты чалавек кіраваўся толькі асабістымі інтарэсамі. Праўда, адной з пазітыўных яго рыс была: здольнасць уладкоўваць канфлікты.

Калі ў 1383 годзе ў ВКЛ пачалася міжусобная барацьба паміж Альгердавічамі і Кейстутавічамі, Патрыкей доўга не думаючы з'ехаў у Вялікі Ноўгарад, дзе атрымаў "у кармленне" прыгарад Арэхаў, Карэльскі горад, палову Капор'я і Лузскае сяло. Якім чынам ён задобрыў наўгародцаў, гэта засталося таямніцай. Але як гаворыцца, якім хто нарадзіўся, такім і памрэ. Натуру сваю не пераробіш. Пачуццё хцівасці і карыслівасці праявілася ў князя і на новым месцы. Сваіх падданых ён абіраў як ніхто іншы, як гаворыцца драў тры шкуры, таму не дзіўна, што цераз год арэхаўцы і караляне прыехалі ў Ноўгарад са скаргай на Патрыкея. Але і той не прастак. Ён таксама з'явіўся ў Ноўгарадзе і абяцаннямі ды добрымі пачастункамі перацягнуў на свой бок Славенскі канец і ўзбударажыў усё места. Слаўляне былі за Патрыкея, затое Нараўскі, Загародскі і Людзін канцы – супраць. Плотніцкі ж канец спачатку падтрымліваў арэхаўцаў і каралян, але Патрыкей пераканаваннямі і добрымі пачастункамі схіліў яго на свой бок. На праацягу трох тыдняў жыццё места было паралізавана, наўгародцы стаялі на вечы, звінілі ў званы і сыходзіліся канец на канец, пакуль не прыйшлі да згоды ўсе пяць канцоў. У Патрыкея забралі ранейшыя абабраныя гарадкі і аддалі яму новыя і багатыя: Русу, Ладагу ды Нараўскі бераг.

Князь Патрыкей пазбег усіх бітваў 80-90 гадоў XIV ст. Яго нагі не было на Куліковым полі, ды і ніхто іншы, як ён адгаварыў наўгародцаў удзельнічаць у Кулікоўскай бітве. І калі ў 1386 г. Зміцер Данскі з'явіўся з войскам, каб узяць з Ноўгарада вялікакняскую мыту і пакараць за няўдзел у бітве на Куліковым полі, то Патрыкей аказаўся тут як тут. Ён спатрэбіўся абодвум бакам. Князь пераканаў наўгародцаў не ўдзельнічаць у бітве з войскам Зміцера. А потым жа па даручэнні Зміцера збіраў зд наўгародцаў гэтае самае мыта. Аднак з сабранага ім ці дайшла да Данскога і палова? Вось так, з усёй заварушкі выйшаў лепшым сябрам і наўгародцаў, і Зміцера. Асоба Патрыкея як ніякая іншая з нашай гісторыі сведчыць аб беларуска-расійскіх узаемасувязях XIУ ст., іх інтэнсіўнасці, складанасці, супярэчлівасці.

Прывядзем некалькі вусна-паэтычных выразаў: "Остр меч: да некого сечь; татарин в Крыму, а пан в Литве", "К кому Богородица, а к нам Литва"; "Ягайлова пушка своих побивает", якія сведчаць аб даўніх кантактах паміж ліцвінамі і рускімі. Першы адносіцца да часоў знішчэння татарскага ўладарання на рускай зямлі, другі да часу падпарадкавання Смаленска Вітаўтам.

Узнікненне апошняй прыказкі звязана таксама з Вітаўтам. У час паходу на пскоўска-наўгародскія землі князь спадзяваўся ў сваіх мэтах выкарыстаць і найвялікшую гармату "Галку", якую цягнула сорак коней. Яе ўжылі пры аблозе Порхава ў 1431 г. аднак першы стрэл закончыўся няўдачай: гармату разарвала на кавалкі (праўда, усё ж ліцвінам, дзякуючы яму, ўдалося разбурыць гарадскую вежу). Стрэл прынёс пэўныя страты войску князя, пры гэтым быў забіты і нямецкі майстар Мікалай, які адліў гармату. У народзе яго "ахрысцілі" Яганам (Йоганном). Гэты выраз ўжываўся ў тых выпадках, калі хтосьці рабіў нязграбную спробу дапамагчы, калі празмерная руплівасць прыносіла сваім жа шкоду.

Прыказка "Кто в Вильне не бывал, тот чудес не видал" таксама, верагодна, узнікла як водгалас на гістарычнае падзеі. Гэты вусна-паэтычны выраз адносіцца, на думку І. Снегірова, да шлюбу дачкі вялікага князя Івана III, Алёны, з літоўскім князем Аляксандрам або да ўзяцця Вільні войскамі цара Аляксея Міхайлавіча ў 1655 г. Расійскі даследчык, у прыватнасці, піша: "Тады Вільня, багатая, якая ўмяшчала ў сябе выдатныя касцёлы, палацы і іншыя велізарныя будынкі, магла ўзбудзіць здзіўленне ў рускіх".

Рускія, канешне, ніколі не былі абыякавымі да Вільні, нават у зусім іншыя перыяды гісторыі. Пацвярджэннем гэтаму служыць яшчэ адна руская прыказка пра гэтае места: "Азов был славен, Смоленск грозен, а Вильна дивна". Можна падаць яшчэ некалькі вуснапаэтычных выразаў пра гэты горад: "В Вильне семь дорог для жида да три для поляка". Узнікла гэта прымаўка даволі позна, калі яўрэйскае насельніцтва пачало складаць значную ці нават большую частку ад усяго славянскага насельніцтва места. "В Вильне, что в мыльне" (верагодна, мнагалюдна, цесна, недзе павярнуцца).

Гістарычную аснову маюць і іншыя вусна-паэтычныя выразы, якія адносяцца, напр., да сферы дыпламатыі. Распавядаючы пра літоўска (фактычна беларуска – А.Л.) –маскоўскія перамовы, руські летапісцы ўжо XУІ ст. зафіксавалі беларускія прыказкі. Прывядзём радкі з артыкула фальклараста Ю. Новікава, які больш дэталёва даследаваў гэтае пытанне. Ён піша: "У 1549 г. адказ на дакоры маскоўскіх калег у празмерных патрабаваннях, літоўскія (фактычна беларускія А.Ф.) паслы слушна адзначылі, што яны выконваюць волю свайго караля: "Посол, как мех: что в него вложишь, то несет". А пасля смерці караля Сцяпана Батуры ў 1587 г. ролі памяніліся. Цяпер ужо літоўскія (фактычна беларускія – А.Л.) паслы, віленскі ваявода Хрыстафор Радзівіл і Ян Глябовіч былі незадаволены няўступчывасцю Масквы на патаемных перамовах (размова ішла аб магчымай падтрымцы літоўскай (маецца на ўвазе беларускай і літоўскай – А.Л.) знацю кандыдатуры цара Фёдара Іаанавіча на выбарах караля. Прыгразіўшы аддаць свае галасы канкурэнту маскоўскага гасудара, яны спасаліся на аўтарытэт "Сваёй" прыказкі: "Славянскому языку (г.зн. народу – А.Л.) не видать добра от немецкого" (безумоўна, калі б паслы адчувалі сябе не славянамі, а прадстаўнікамі якога-небудзь іншага этнасу, то наўрад ці б яны выкарыстоўвалі гэтую прыказку – А.Л.).

Тут дарэчы прывесці прыказку, якую ўжываў Іван Грозны ў адносінах пасноў Рэчы Паспалітай. Але слова дамо І. Снегірову: "Цар Іаан Васільевіч супакоіў прыказкай апасенні польскіх вяльмож, якія рыхтавалі ў Маскву пасольства (верагодна, у склад пасольства ўваходзілі і літоўскія паслы –А.Л.) на ўзяцце Полацка: "Посла ни секут, ни рубят, а только жалуют"

(Працяг у наст нумары.)

Перамогі, надзеі, расчараванні

Выдавецтва "Беларускі кнігазбор" выпусціла кнігу Васіля Якавенкі "Крушэнне на ростані: Эсэ, артыкулы, гутаркі". Гэты зборнік, аздоблены ілюстрацыямі Аляксея Марачкіна (на вокладцы яго карціна "Адліга"), уяўляе сацыяльны гістарычны зрэз апошніх пятнаццаці гадоў і ўзор публіцыстыкі, ад якой мы, бадай, адвыклі.

Мы кідаемся з адной крайнасці ў іншую: на памяці толькі аднаго пакалення — сённяшніх "трыццацігадовых" — паспела ўжо павярнуцца кола часу, калі пэўны перыяд жыцця спачатку праклінаўся, а потым уздымаўся да нябесных вяршынь. Цяпер аказваецца, што не толькі каўбаса была танная ў савецкія часы (пакаленне "трыццацігадовых" гэта якраз хваліе менш за ўсё), але і мараль была больш устойлівая, і здароў'е нацыі лепшым і дзяцей нараджалі з большым імпэтам. Пра гэта сведчаць факты, супраць якіх няма довадаў. І тут хаваецца небяспека. Бо настальгія ператварае свой прадмет у легенду, а легенда далёкая ад праўды. Нам жа, каб будаваць нешта: сям'ю, грамадства, эканоміку, дзяржаву, сваё жыццё, патрэбна праўда. Мана падобна няякаснай рошчыне, як ні ладуй цагліны паміж сабоі не схопяцца.

Новая кніга публіцыстыкі Васіля Якавенкі як раз нясе ў сабе вакцыну праўды ад хваробы на "залаты век сацыялістычнай эпохі". Гэта горкая праўда пра тое, чым небяспечная была сістэма, якая спачыла, па якой мы сумуем, альбо якую рэанімуем, альбо трымаем на апаратах штучнага дыхання. Кніга не змяшчае артыкулаў, якія б не былі раней апублікаваны, спектр выданняў даволі шырокі: "Литературная газета", "Советская культура", "Советская Белоруссия", "Звязда", "Рэспубліка" ... Усё бачыцам бы вядомае, але сабранае разам і прывядзенае ў аналітычна-храналагічную сістэму, гучыць актуальна і з новымі сэнсавымі адценнямі.

Кніга складзена з трох частак, прычым, змешчаны гэтыя часткі не ў храналагічным парадку. Першая прысвечана Чарнобыльскай катастрофе (артыкулы 1990 — 2002 гадоў), менавіта яна з'яўляецца найбольш аблічальнай. Аварыя на атамнай станцыі самым страшным, бязлітасным чынам выявіла заганы той дзяржавы і той сістэмы, якія існавалі. Людзі былі кінуты ў ахвяру дзеля справаздач і чыноўніцкіх крэслаў. Рэгіёнам, а Беларусь была рэгіёнам, ігнараваліся дзеля выратавання цэнтра. Высокія словы пра каштоўнасць чалавечага жыцця аказаліся нічога не вартымі, пустыя лозунгі і крывадушнасць дасягнулі свайго апафеозу.

За апошняе дзесяцігоддзе тэма Чарнобыля абтрапалася, шмат у чым выпустошылася. Якавенка вяртае ёй сілу і боль, нягледзячы на тое, што некаторыя артыкулы напісаны некалькі год таму. Боль з'яўляецца выратавальнай рэакцыяй хворага арганізму і падобны на сігнал "SOS". Калі мы канчаткова перастанем боль адчуваць, ці не будзе гэта прыкметай таго, што мы ўжо памерлі?

У другой частцы кнігі ("Прыпяцкае веча") змешчаны яскравы даклад пісьменніка Якавенкі і матэрыялы міжрэспубліканскай канферэнцыі "Праблема Прыпяці — праблема Палесся", якая адбылася ў 1988 годзе. Гэтае веча цікавае тым, што яно з'яўляецца унікальным выпадкам, калі пісьменнікі змаглі ў рэжыме, як кажуць цяпер, "рэальнага часу" паўплываць на навукоўцаў, эканамістаў і нават на ўладу. Матэрыялы ў гэтым раздзеле — дакумент калектыўнага грамадзянскага высокага ўчынку (па меркаванню знаўцаў — вычыну пісьменнікаў, бо на кану стаяла экалагічная раўнавага Еўропы), калі беларуская творчая інтэлігенцыя здолела прадухіліць пераўтварэнне ўнікальнага краю ў пустыню. Усю пойму Прыпяці планавалася абвалаваць дзеля выканання "Харчовай праграмы". "Праўда, не ўсім нам адразу адкрылася значэнне пісьменніцкай акцыі ..., — піша аўтар. — На другі ці трэці дзень ад гэтага дня першы намеснік старшыні Савета Міністраў БССР Ю. Хусаінаў спыніў фінансаванне праекту абвалавання Прыпяці і асушэння шырокіх абсягаў у Палескай нізіне". Дзякуючы той канферэнцыі была зменена нацыянальная палітыка ў меліярацыі.

Апошняя частка трылогіі "У зямной смузе" самая блізкая па часе да дня сённяшняга (і самая вялікая). Яна пачынаецца нарысам "Противостояние в подлунном мире" напісаным на рускай мове на працягу 1989-1996 гадоў, у аснову якога ляглі ўражанні публіцыста ад работы ў аргкамітэце Беларускага Народнага Фронту і меркаванне на прадмет няўдач і паражэнняў "гэтага інстытута самадзейнасці грамадзян — руху за перабудову, як першапачаткова фронт называўся".

Трэцяя частка кнігі — свайго роду найноўшая гісторыя беларускага грамадства, яго пошукаў і разгубленасці. Роздумы з нагоды 13 з'езду беларускіх пісьменнікаў, прэзідэнцкіх выбараў, амерыканскай трагедыі 11 верасня, апошніх падзей ў пісьменніцкім асяроддзі. Нездарма на прэзентацыі кнігі ў Грамадскім прэс-цэнтры Дома прэсы доктар гістарычных навук Георгій Штыхаў падкрэсліў значнасць гэтай кнігі менавіта для гісторыкаў, для асэнсавання і аналізу нашага часу. Аўтар не прэтэндуе на бясспрэчнасць сваіх думак, ён падкрэслівае, што гэта яго бачанне падзей, уражанні чалавека захопленага ў кругаверць часу. Частка "У зямной смузе" у найбольшай ступені тлумачыць агульную назву кнігі. "Крушэнне на ростані" — гэта крушэнне ідэй адраджэння нашай нацыянальнай самасвядомасці, крушэнне нацыянальнай ідэі. "З пачатку 90-х гадоў грамадства застаецца на месцы. Мы бясцам шукаем свае згубленыя пяткі, мы забыліся пра тое, што трэба ісці наперад," — тлумачыў журналістам Васіль Якавенка на прэзентацыі сваёй кнігі. З аўтарам можна спрачацца, з ім можна пагаджацца, але кнігу чытаць цікава, у ёй сапраўды шмат таго, у чым мы так і не разабраліся, пра што чулі толькі краем вуха, таго, што не дае спакою. "Гэтую кнігу чытаць небяспечна нанач: яна можа выклікаць бяссонніцу, — падзяліўся сваімі ўражаннямі Эрнест Ялугін. — Гэту кнігу варта прачытаць усім добрым людзям, асабліва беларусам. ... Кніга Якавенкі — гэта беларускія духоўныя каардынаты ў геаграфічнай прасторы і часе".

"Крушэнне на ростані" не з'явіцца ў продажы, кніга выдадзена па заказу грамадскага фонда і разыдзецца па бібліятэках.

Вольга Мядзведзева.

ЗАКЛІК

дэлегатаў канферэнцыі Магілёўскай абласной арганізацыі грамадскага аб'яднання "Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны" да міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь

Кіруючыся палажэннямі Усеагульнай Дэкларацыі правоў чалавека, Дэкларацыі аб правах дзіцяці, Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь, Закона аб адукацыі, Закона аб мовах, іншых законаў Рэспублікі Беларусь, вынікамі травеньскага рэферэндуму 1995 года, вынікамі перапісу насельніцтва 1999 года;

адзначаючы неадпаведную гэтым дакументам значную нераўнапраўнасць беларускай і рускай моваў у дзяржаўным ужытку і ў грамадскіх сферах, калі беларускамоўны чалавек раз-пораз падпадае пад залежнасць ад рускамоўнага ўрача, які не ведае, што такое "ныркі" ці "страўнік", рускамоўнага сакратара судовага паседжання, які не можа занатоўваць прамову беларускамоўнага сведкі ці іншага ўдзельніка судовага працэсу, перакладаючы яе на свой лад і скажаючы сэнс, рускамоўнага начальніка газавай гаспадаркі, які не лічыць патрэбным мець квіткі па разліку за газ на тытульнай мове дзяржавы, рускамоўнага дырэктара школы і загадчыка аддзела адукацыі, якія лічаць жаданне аднаго з бацькоў вучыць сваё дзіця на роднай мове капрызам, не вартым увагі, і многіх іншых службовых асоб, чыя (часта недасканалая і засмечаная) руская мова незаконна дамінуе ў нашай дзяржаве;

адзначаючы пры гэтым паступовы рост той часткі насельніцтва гарадоў і раённых цэнтраў Беларусі (і Магілёўшчыны ў прыватнасці), якая, не гледзячы на пазначаныя вышэй цяжкасці, імкнецца штодзень карыстацца роднай мовай і праз гэтую мову навучаць сваіх дзяцей асновам навук і культуры, развіваць іх творчыя якасці і мастацкія здольнасці

і ухвальваючы сціплыя спробы міністэрства адукацыі падтрымаць памкненні гэтай часткі насельніцтва распрацоўкай "Праграмы дадатковых мер па пашырэнні сферы выкарыстання беларускай мовы ў сістэме адукацыі" і дадатковымі пастановамі (у прыватнасці, пастановай аб адкрыцці беларускага класа ў любой школе пры наяўнасці трох заяў бацькоў),

дэлегаты канферэнцыі лічаць прынятыя міністэрствам адукацыі меры па абароне, падтрымцы і развіцці роднай мовы недастатковымі і заклікаюць міністэрства больш актыўна спрыяць пашырэнню беларускамоўнай адукацыі ад дзіцячых садкоў да вышэйшых навучальных устаноў, дзеля чаго:

1) адкрыць у абласных цэнтрах і гарадах абласнога падпарадкавання беларускамоўныя ўстановы элітнай адукацыі – гімназіі, ліцэі – з магчымасцю прыёму туды вучняў з раёнаў вобласці;

2) заахвочваць беларускамоўнае выкладанне вучэбных дысцыплін у рускамоўных школах падвышэннем зарплаты ці адпаведным прэміраваннем настаўніку;

3) перавесці на беларускую мову дзіцячыя дамы, іншыя дзіцячыя ўстановы, якія займаюцца выхаваннем і навучаннем дзяцей абяздоленых, у якіх бацькі адсутнічаюць ці па іншай прычыне не могуць выказаць свайго жадання аб мове выхавання і навучання;

4) паставіць вывучэнне беларускай мовы ў школах на такі ўзровень, каб выпускнік школы з добрай адзнакай па мове гэтай мовай свабодна валодаў (бо зараз нават выпускнік з самай высокай адзнакай не можа, за рэдкімі выключэннямі, свабодна размаўляць па-беларуску);

5) вырашыць праблему беларускамоўнага навучання аднаго школьніка (яскравы прыклад з сям'ёй Каральковых з г. Горкі, якая дамагаецца для сваёй дачкі, пяцікласніцы, магчымасці навучання на роднай мове, і паколькі ніводнага беларускага класа ў г. Горкі няма, дзяўчына з 1 верасня г.г. вымушана займацца самастойна дома); для такіх школьнікаў трэба забяспечыць магчымасць самастойна вывучаць праграмны матэрыял распрацоўкай і выданнем беларускамоўных падручнікаў, з'арыентаваных на такое вывучэнне, пры кансультатыўнай дапамозе кваліфікаваных настаўнікаў.

У сённяшніх умовах беларуская мова, тытульная мова нашай дзяржавы, мова з доўгай і слаўнай гісторыяй, патрабуе абароны і апекавання. У тым ліку і найперш – з боку міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь.

Прынята адзінагалосна 23 лістапада 2002 года.

Не стала Сяргея Грахоўскага

Год не дажыўшы да свайго дзевяностагоддзя, пайшоў ад нас адзін з патрыярхаў беларускай літаратуры Сяргей Грахоўскі.

Нарадзіўшыся ў час, калі яшчэ тварылі для Беларусі Багдановіч і Цётка, прыйшоўшы ў літаратуру ў канцы 20-х, Сяргей Іванавіч трапіў у жорны 1936-га і чарпнуў гора поўнай лыжкай, адбыўшы ў ГУЛагу 10 гадоў. У 1949 годзе арыштаваны паўторна і адседзеў яшчэ 6 гадоў. Рэабілітаваны ў 1955-м годзе.

Выдаў каля дзесятка зборнікаў. Лаўрэат Літаратурнай прэміі імя Куляшова і Дзяржаўнай прэміі Беларусі.

Пахаваны Сяргей Грахоўскі на Маскоўскіх могілках Менска поблізу магілы Генадзя Карпенкі.

Рэдакцыйную калегію, супрацоўнікаў і чытачоў "Нашага Слова"

Вітаем зь беларускім нацыянальным сьвятам – Днём Герояў Беларусі – 82-мі ўгодкамі Слуцкага Збройнага Чыну, які быў вайной Бяларускай Народнай Рэспублікі з савецкай Расеяй за захаваньне незалежнасьці БНР. Гэта было змаганьне беларускга народу з акупантам за права быць гаспадаром на сваёй собскай зямлі.

Цяпер, так як 82 гады таму назад, беларускі народ апынуўся перад пагрозай страты сувэрэннасьці, гэтым разам, Рэспублікі Беларусь. Пагроза ізноў ідзе з боку таго самага "Усходу крывавага й дадзелага, што лёс на каркі нам усклаў".

Абавязак бараніць сувэрэнітэт Беларусі ляжыць на кожным з нас, дзе бы мы ня былі – у Беларусі, ці на эміграцыі. Дзеля гэтага нам трэба, перадусім, мацаваць наш беларускі нацыянальны дух, беларускі патрыятызм. Дзеля гэтага нам трэба дбаць пра стварэньне вакол кожнага з нас беларускамоўнай прасторы, бо без пашаны й любоў'і да свае роднае беларускае мовы, ня можа быць беларускага нацыянальнага патрыятызму – волі да здабыцьця дзяржаўнае незалежнасьці Беларусі.

Жадаем вам добрага здароўя й багатых плёнаў у працы накіраванай на карысьць беларускай вызвольнай справы.

ЖЫВЕ БЕЛАРУСЬ!

Бэры, Канада, лістапад, 2002 г.

За кіраўніцтва ККБК Др. Раіса Жук-Грышкевіч, былы Старшыня ККБК.

82-я ўгодкі Слуцкага збройнага чыну ў Вільні

"Яны паўсталі і пайшлі паміраць, каб жыла Бацькаўшчына", -- гэтыя словы вышытыя рукамі беларускіх сялянак на сцягу Слуцкіх паўстанцаў, перадаюць безмежную ахвярнасць для беларускай нацыянальна – вызвольнай ідэі, яна натхняла іх на вялікія здзейсненні.

27 лістапада традыцыйна кожны год у Таварыстве Беларускай Культуры адзначаюцца ўгодкі Слуцкага збройнага чыну. У гэтым годзе адбыліся дзве імпрэзы ў ТБК у лістападзе, прысвечаныя юбілею Якуба Коласа і Слуцкаму паўстанню. Старшыня ТБК Хведар Нюнька зачытаў прывітанне ад прэзідэнта рады БНР Івонкі Сурвілы. Потым выступіў госць з Менску, старшыня суполкі мастакоў "Пагоня" Мікола Купава, ён павіншаваў віленчукоў з угодкамі слуцкіх паўстанцаў, распавёў як адзначалі гэты дзень у Беларусі ў пачатку 90-х гадоў і цяпер. Пра Я. Коласа і Вільню расказала Л. Мілаш.

Потым Хведар Нюнька паведаміў прысутным, як вядзецца праца па аднаўленню беларускага музея ў Вільні імя Івана Луцкевіча. Гэта пытанне старшыня ТБК падымаў і перад камісіяў экспертаў з саюза еўразвязу. Закончылася святкаванне канцэртам. Беларускія народныя песні выконвалі сёстры Маргарыта і Эмілія Стральчэні, некалькі песень выканаў Андрусь Старавойтаў.

Леакадзія Мілаш,
г. Вільня.

Сейлавіцкай школе -- 40 гадоў

7 снежня Сейлавіцкая сярэдняя школа Нясвіжскага раёна святкавала сваё 40-годдзе. На будоўлю гэтай школы дзяржава не дала ні капейкі. Школа будавалася ў асноўным на сродкі мясцовага калгаса "Світанне" і з дапамогай тутэйшых жыхароў.

Свята сабрала настаўнікаў і выпускнікоў розных гадоў. Нажаль, з настаўнікаў, якія працавалі ў 1962 годзе, сёння ў жывых засталося толькі шэсць чалавек, на свята прыйшло чацвёра.

З колішніх вучняў, безумоўна, самым ганаровым госцем быў Славамір Хіневіч, першы ўладальнік прыватнай клінікі пластычнай хірургіі ў Менску. А ўсяго школа за 40 гадоў выпусціла 1300 чалавек. Сярод іх шмат старшыняў калгасаў, аграномаў, настаўнікаў, афіцэраў, работнікаў культуры, спецыялістаў у іншых сферах чалавечай дзейнасці. Паміж выпускнікоў два сябры Саюза беларускіх пісьменнікаў: Кастусь Жук і Станіслаў Суднік.

Школу павіншавалі з 40-годдзем абласное ўпраўленне адукацыі, абласная прафсаюзная арганізацыя, сельсавет, калгас, дом культуры. Дапамагалі ў арганізацыі свята тры калгасы раёна.

На здымках:

1. Выступае дырэктар школы ў 1962 годзе Антульскі Збыслаў Іосіфавіч.

2. На пярэднім плане настаўнікі, якія працавалі ў 1962 годзе: Дырэктар Антульскі З. І., настаўнік геаграфіі, астраноміі, вайсковай справы Троська К. К., завуч і выкладчык гісторыі ды грамадазнаўства Кароль М. І.

Яраслаў Грынкевіч.

Бестсэлеры фанаграфіі

Адмысловая музыка на Каляды

"Святая ноч" (калядны праект музычнага таварыства "Ліра"). Мн., 2001. "ZMKrecords".

Слухаючы юнацтве на Каляды чароўныя песні Хрыстовага Нараджэння на кампакт-дысках замежных зорак папулярнай музыкі (Kenny G."Faith.Avholiday album" ды інш), я ўсё думаў, калі ж з'явіцца што-небудзь такое на роднай мове.

Пільна прыглядзеўшыся да чужацкага змесціва паліц нашых музычных крамаў, сёння ўсё ж можна спанатрыць там нямала адпаведных узораў: для аматараў фольк-мадэрну амаль цалкам калядны альбом прапануе зборнік "Лепшае" гурта "Палац", прыхільнікі больш жорсткіх рытмаў знойдуць сваіх кумір аў ("N.R.M.", "Крыві", А. Памідораў, В. Шалкевіч) у супольным калядным праекце "Святы вечар-2000", а тым, каго вабяць амбітныя настроі стылю new ade, чароўныя гукі аргану і веліч харавога сугучча, адрасаваны кампакт-дыск "Святая ноч", шыкоўна выдадзены "Задзіночаннем маладых каталікаў" (нядаўна мы прадстаўлялі шаноўным чытачам іхняе ж выданне "Золак. Зазірні ў неба").

Дыск выйшаў у свет амаль год таму, але акурат пасля калядных святаў, таму сапраўдны зорны шлях яго толькі пачынаецца. "Святая ноч" - гэта і беларускія пераклады сусветнаіі калядпай класікі, і ўзоры з рэлігійных спеўнікаў, і кананічныя творы, і фалькдорная скарбонка.

Пачынаецца альбом, як і падобны да яго назвай "Святы вечар-2000", знакамітаааі мелодыяй Франца Грубара "Ціхая ноч", якая настолькі папулярная, што ёсць нават у палацаўскім "The best" (слухайце фалькдорны трэк "Калядка", куды яна арганічна ўваходзіць). Мелодыя, натуральна, звыпіпазнавальная, а вось тэкст Ёзафа Мора ў беларускім перакладзе Лявона Вольскага ("Святы вечар-2000") вельмі адрозніваецца ад перакладу Святланы Шэйны ("Святая ноч"). Змест, натуральна, не змяняецца, але...

Ціхая ноч, дзіўная ноч,
Дрэмле ўсё, дый не спіць.
Па-над жолабам
Панна стаіць,
На дзіцятка
з усмешкай глядзіць,
Радасць у сэрцах гарыць.

Гэта выразна мужчынскае асэнсаванне кантэксту. А вось як на тое самае глядзіць жанчына:

Ціхая ноч, святая ноч,
Усё спіць, спіць даўно,
Толькі Маці святая усцяж
Ціха ў яслях люляе Дзіця:
"Спі, Сыночак малы."

Адрозніваецца, безумоўна, і стылістыка гучання твора ў гэтых рэлізах. А які з іх лепшы? Скажу шчыра: у маёй хатняй калекцыі ёсць аж дзесятак разнастайных версій гэтага твору і ўсе з захапленнем слухаюцца. Асабліва на святы.

Надзвычай цікавы раздзел альбома "Святая ноч" - песні з беларускіх хрысціянскіх спеўнікаў розных часоў, (ад XVII да XX ст.ст.) якія выдаваліся і ў Менску, і ў Кракаве. Напрыклад, песні "Паказалася з неба", "Як прыбеглі пастухі ў Бэтлеем" паходзяць са спеўніка ксяндза М. Мядушэўскага, "Нарадзіўся нам збавіцель" створаны Ю. Галунскім паводле тэксту псалма 96(95), а тэкст А. Ленартовіча "У стайні ціхай" лёг на адну з мелодыяў збору ксяндза J.W. (крыптонім, на жаль, не расшыфраваны).

Кампакт-дыск "Ціхая ноч" - гэта і беларускі кант XVII стагоддзя "Нова радасць стала", і грэгарыянскі канцыянал "Adeste fideles", і нават творы невядомых аўтараў апошняга часу (пра "Не мелі для цябе месца" вядома толькі, што нейкі аўтар стварыў яго ў XX ст.).

Змястоўны буклет, прыгожыя ілюстрацыі Зм. Герасімовіча, чароўнай нагхнянльнасці музыка... і ўсё гэта на роднай беларускай мове. Хіба можна знайсці лепшы падарунак на Каляды нават сваім замежным сябрам?

Вітаўт Мартыненка.

Персанальная выстава настаўніка

Сваю персанальную выставу, на якой прадстаўлена 31 работа, праводзіць у Драгічынскім доме творчасці настаўнік выяўленчага мастацтва з вёскі Вулька-Радавецкая і кіраўнік дзіцячай студыі "Палітра" Міхаіл Майбародзін (на здымку). Ён малюе з дзяцінства, а выкладае жывапіс з 1974 года. Асноўная тэма яго работ, намаляваных алеем, краявіды, нацюрморт, партрэты людзей працы.

Фота Рамана Кабяка, БелТА.

Далучэнне да прыгожага слова

9 снежня 2002г. у глядзельнай зале Чырвонага касцёла Святых Сымона і Алены ў Менску адбылася прэзентацыя чарговай кніжкі вершаў "Таямніцы шчасця", напісанай вядомым навукоўцам, доктарам медыцынскіх навук, прафесарам Эдуардам Збароўскім.

У зборніку змешчаны вершы, прысвечаныя роднай мове, усталяванню здаровага ладу жыцця, выхаванню духоўнасці, сумлення, чалавечай годнасці, павагі да бацькоў, да сваіх каранёў і сваёй Радзімы.

Вялі вечарыну вядомы беларускі паэт Анатоль Вярцінскі і навуковец, старшыня ТБМ Алег Трусаў. Значная частка вершаў была прысвечаныя чарнобыльскай трагедыі, бо родная вёска Збароўскага, якая належыла да Нараўлянскага раёну, зараз знішчана і пахавана ў Чарнобыльскай зоне. На сустрэчы прысутнічала шмат землякоў вядомага навукоўца і паэта, якія мусілі перасяліцца ў Менск і могуць наведаць родныя мясціны толькі на Радаўніцу, каб пабыць на магілах продкаў. Пранікнёна выступіў першы настаўнік сп. Збароўскага, які і прывіў яму любоў да роднага слова.

Варта адзначыць, што аўтар першы экзэмпляр сваёй новай кніжкі падарыў у бібліятэку ТБМ.

Наш карэспандэнт.

Свята беларускай літаратуры

У старажытным Навагрудку было сцюдзёна як ніколі за ўвесь снежань, але вялікая зала ў музычным вучылішчы была ўся запоўненая: не так часта ў сённяшнія цяжкія часы сустрэнешся з пісьменнікамі. А гэтая вечарына, як і іншыя, што прайшлі па Гарадзеншчыне пад назвай "Свабоднае грамадства - свабодная літаратура" дазволіла навагрудцам пабачыцца са сваёй славутай зямлячкай Вольгай Іпатавай.

Вольга Міхайлаўна прыехала не адна, а з пісьменнікамі, вядомымі сваёй дэмакратычнай накіраванасцю і тым, што яны ў многім былі першаадкрывальнікамі пластоў айчыннай культуры і літаратуры. Так, Лідзія Савік першаю на Беларусі напісала кнігу пра вядомага на ўсім свеце заслужанага прафесара Мэрылендскага універсітэта, лаўрэата залатога медаля Обэрса Барыса Кіта і іншых эмігрантаў, Эрнест Ялугін стварыў шмат цікавых кніг, сярод якіх на пачатку 90-х гадоў стаў сапраўдным бестсэлерам твор "Без эпітафіі", прысвечаны лёсу Цішкі Гартнага, як ахвяры сталінскага рэжыму. Вострапубліцыстычныя артыкулы Алеся Рыбака ахвотна друкуе "Народная воля". Вобразна кажучы, "па цаліку" ідзе і пісьменніца-навагрудчанка Таіса Супрановіч, якая звяртаецца да невядомых старонак мясцовай гісторыі, а менавіта да барацьбы з фашызмам на Навагрудчыне, беручы за ўзор творы Васіля Быкава.

Чытачы задавалі шмат пытанняў, так што сустрэча ператварылася ў шырокі абмен думкамі аб адказнасці пісьменніка перад часам і свабодзе творчасці праз пабудову свабоднага грамадства, аб высакароднай ролі літаратуры ў сучасным грамадстве і тэндэнцыях яе развіцця. Размова атрымалася цікавай і карыснай - зрэшты, на высокім узроўні прайшлі ўсе літаратурныя сустрэчы - і ў музеі А. Міцкевіча, і ў школе № 1 (былой Навагрудскай гімназіі), а таксама ў Мірскім мастацка-вытворчай навучальні №234 і цэнтральнай бібліятэцы Карэліцкага раёна.

Вольга Іпатава падарыла бібліятэкам больш за сто кніг з уласнай бібліятэкі, а таксама прэзентавала сваю новую кнігу гістарычных раманаў "Альгердава дзіда", дзеянне якіх адбываецца па большай частцы менавіта на землях Навагрудчыны.

Для карэліцкіх і навагрудскіх чытачоў старшыня Таварыства беларускай мовы сп. А. Трусаў перадаў таксама апошнія нумары газеты "Новы час", якія былі прынятыя з вялікай цікавасцю.

Наш кар.

"Іх творчы шлях ішоў праз Вільню"

Так называлася канферэнцыя, якая прайшла ў Віленскім педагагічным універсітэце, наладжаная літоўскай асацыяцыяй беларусістаў і кафедрай беларускай філалогіі ВПУ. Творчы шлях многіх беларускіх паэтаў і пісьменнікаў, пачынаючы з першых гадоў XX стагоддзя прайшоў праз Вільню, многа твораў прысвечана Вільні. Цікавыя і змястоўныя даклады. Гэты год багаты на юбілеі. Таму і канферэнцыя, прысвечаная Я. Купалу і Я. Коласу (Н. Пяткевіч "Нашаніўскі" перыяд у творчасці Я. Купалы", А. Барок "Вільня ў жыцці і творчасці Я. Коласа", Л. Плыгаўка "Уплыў творчасці Я. Купалы і Я. Коласа на фармаванне беларускай літаратурнай мовы", Г. Войцік "Зоська Верас: вядомае і невядомае", Л. Мілаш "Адам Мальдзіс і Астравеччына" і іншыя. Навуковай канферэнцыяй у Вільні закончыліся мерапрыемствы, прысвечаныя угодкам Я. Купалы, Я. Коласа, З. Верас, А. Мальдзіса.

Леакадзія Мілаш, г. Вільня.

Рэдактар Станіслаў Суднік

Заснавальнік:
ТБМ імя Францішка Скарыны.
Пасведчанне аб рэгістрацыі:
№ 83 ад 28 чэрвеня 1996 г.
Адрас рэдакцыі:
220005, г. Менск, вул. Румянцава, 13.
Адрас для паштовых адпраўленняў:
231300, г. Ліда-2, п/с 7.
E-mail: ns@lida1.lingvo.grodno.by
http://tbm.org.by/ns/

Аўтары цалкам адказныя за падбор і дакладнасць прыведзеных інфармацый

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.
231300, г.Ліда, вул. Ленінская, 23.
Газета падпісана да друку 16. 12. 2002 г.
Наклад 2500 асобнікаў. Замова № 2388.
Падпісны індэкс: 63865.
Кошт падпіскі: 1 мес.- 489 руб., 3 мес.- 1467 руб.
Кошт у розніцу: 120 руб.